SETSCI Conference Indexing System,
Volume 3 (2018), 619-626

ISAS 2018-Winter
2nd International Symposium on Innovative Approaches in Scientific Studies

SOSYAL DIŞLANMA KAVRAMININ İÇERDİKLERİNE DAİR KAVRAMSAL BİR ÇALIŞMA: Çankırı Poşalar Örneği

Hakkı KALAYCI[1*+]

Çankırı Karatekin üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
[*]Corresponding author: hakkikalayci57@hotmail.com
[+]Speaker: hakkikalayci57@hotmail.com
Presentation/Paper Type: Oral/ Full Paper

(A Conceptual Study On The Content Of The Social Exclusion Concept: The Case Of Çankırı Poşalar)

Özet- Tarihi olarak eski çağlardan beri var olan bir topluluk olarak çeşitli toplumlarda değişik isimlendirme adı altında tanımlanan Poşalar, bilinen Miladi V. Yüzyıldan itibaren göçebe olarak yaşamlarını devam ettiren bir sosyal gruptur. Dünyanın çoğu yerlerinde farklı adlandırmalarla var olan bu kapalı gruplar, kendilerine özgü yaşam ve kültürleri ile farklılıklarını her toplumda koruyarak devam etmişlerdir. Toplumun genelinden belirli özellikleri ile farklılaşan bu gruplar, bazen de bu özelliklerinden dolayı toplumsal dışlanmaya maruz kalmışlardır. Avrupa tarihinde de aynı kaderi paylaşan bu toplumlar, kendi içlerine kapalı olarak yaşamayı bir anlamda kültürlerini korumak ve devam ettirmek için gerekli kabul etmişlerdir. Türkiye'nin çoğu yerlerinde benzer yaşam tarzlarını koruyan bu sosyal grupları anlamaya yönelik bir takım araştırmalar da yapılmıştır.

Bu çalışmanın konusu Çankırı'da yaşayan Poşalar ve onların dışlanma sorunlarıdır. Poşalar, kendine özgü bir toplumsal yaşam biçimi sürdüren, adetleri, gelenek ve görenekleri, giyim kuşamları, geçim imkânları, eğlence ve dünya algıları ve aile yapısı bakımından kendini kuşatan çevreden farklı oldukları gözlenmektedir. Bu farklıkları nedeniyle Poşaların Çankırı'da negatif etiketlenme sorunu ile karşı karşıya bulunan bir topluluk olarak değerlendirildiği düşünülmektedir.

Abstract- As a community that has existed since ancient times, Poshas are known under different nomenclature names in various societies. Poshas is a social group that has been known as nomadic since the first century BC. These closed groups, which exist in different places in many parts of the world, have continued to protect their differences with their unique life and culture in every society. These groups, which differ from the generalities of society with their particular characteristics, have sometimes been subjected to social exclusion due to these characteristics. These societies, which share the same fate in European history, have considered living indoors to protect and sustain their culture in a sense. A number of research aimed at understanding these social groups maintain their lifestyle similar to most places in Turkey have been built.

The subject of this study is the Poshas living in Çankırı and their exclusion problems. The pouches are different from the environment surrounding themselves in terms of customs, traditions, livelihoods, livelihoods, entertainment and world perceptions and family structure that maintain a unique social life style. Due to these differences, Poshas are considered to be considered as a community facing negative labeling problem in Çankırı.

Giriş

Çankırı'da yaşayan ve kendilerini Poşa diye adlandıran ve Türkiye'de genel ifadesiyle Roman olarak adlandırılan grupların yaşantı ve kültürlerini yansıtan bir topluluk vardır. Poşalar, belki de tarihleri Çankırı'nın Müslümanlar tarafından fethine kadar geriye giden bir tarihi geçmişleri oldukları ifade edilen bir gruptur. Çankırı'da yaşayan Poşalar hakkında sosyo-ekonomik ve kültürel açıdan onları anlatan ve tanıtan çok az araştırmanın varlığı bu çalışmaya sebep olarak gösterilebilir. Uzun yıllar Çankırı'da yaşayan Poşalar, kendi içlerine kapalı olup, Çankırılılarla ilişkileri kısıtlı olan ama bu kısıtlı ilişkiden her iki tarafın da şikayetçi olmayarak hayatlarını devam ettiren bir yapıda olduğu dikkat çekmektedir. Belirli mahallelerde oturup, belirli işleri yapan bu topluluk üyelerinden Çankırı halkının, bu topluluktan asayiş ve diğer alanlarla ilgili çok dikkate değer şikayetleri olmadığı araştırmanın bir sonucu olarak ifade edilmesi gereken bir konudur. Aynı şekilde Poşaların da genel itibarıyla huzurlu bir hayatlarının olduğu, diğer insanlarla çok fazla sorun yaşamadan hayatlarını devam ettirdikleri söylenebilir. İlişkilerin sınırlı olması toplumsal bütünleşme konusunda bir takım sorunların da olabileceğini en azından bir sorun potansiyeli taşıdığını sosyal bilim teorileri ve söylemlerinden bilmekteyiz. Küçük asayiş olayları hariç tutulursa iki farklı topluluk çok uzun yıllardır bir arada yaşamanın kendince formlarını oluşturmuş ve bu günümüzde de devam etmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Sosyal Dışlanma Kavramının Tanımı

Sosyal dışlanma kavramının çok yönlü bir kavram olmasından dolayı tanımlanmasının da zor ve karmaşık bir duruma sokmaktadır. Kavram, sıkça yeni yoksulluk, eşitsizlik, ayrımcılık ve sınıf altı gibi kavramlarla eş anlamda kullanılmaktadır. Kavram, gereksizlik, konuyla ilgili olmayan marjinallik, yabancılaşma, değiştirilebilirlik, kapanma, bağlantısızlık, konuttan çıkarılma ve yoksunluk gibi deyimlerle de anlatılmaya çalışılmaktadır (Sapancalı, 2005:23). Ekonomik anlamda 'dışlanma', 'kişinin, emek piyasası şartlarından dolayı geçimini sağlayacak bir iş bulamamasıdır (Seyyar, 2003:45).

Avrupa merkezli sosyal politika yazınında sosyal dışlanmanın ne olduğu konusunda bir görüş birliğine varıldığını söylemek mümkün değildir (Estivil, 2003). Sosyal dışlanma, hala, muğlak, yoksulluk ve marjinalleşme ile ayrışma ve örtüşme noktaları tam belirlenmemiş bir kavram olarak tartışılmaktadır. Sosyal dışlanma uzun süreli işsizlikle bağlantılı biçimde istihdamdan yoksunluk olarak tanımlanabildiği gibi, yalnızca istihdamdan değil sosyal ve siyasal çeşitli haklardan yoksunluk olarak da tanımlanmaktadır. Ancak Avrupa merkezli tartışmaların tümü, sosyal dışlanmayı Avrupa sanayi toplumlarında norm kabul edilen refah devleti kazanımlarının şu ya da bu biçiminden dışlanma olarak tanımlamaktadır denilebilir. Sosyal dışlanmanın bu şekilde tanımlanması ve buna uygun içerme politikaları geliştirilmeye çalışılması, kavramın analitik bir araç olarak sınırlılığını da kendi içinde getirmektedir (Erdoğdu, 2004).

Uzun süreli işsizliğin ve esnek istihdam biçimlerinin yaygınlaşması, sosyal korumanın ve sosyal hizmetlerin daraltılması ve azaltılması, mutlak ve göreli anlamda yoksulluğun artması ve demokratik katılımın zayıflaması ile bağlantılı çok yönlü dinamik bir süreç olarak beliren sosyal dışlanma, küresel bir olgu olmakla birlikte, sosyal politika alanına "Avrupalı" bir kavram olarak girdi (Erdoğdu, 2004).

Sosyal Dışlanma Kavramının Tarihsel Serüveni

Sosyal dışlanma kavramının sosyal politika alanında ilk kullanımının, 1974 yılında Fransa Sosyal İşler Bakanı Rene Lenoir'a ait olduğu sosyal dışlanma yazınında sıkça belirtilir. Sosyal dışlanma kavramı, ilk olarak Fransız toplum yapısının özellikleri çerçevesinde, Lenoir tarafından 1974 yılında, o dönemde Fransız sosyal koruma ve güvence sisteminin dışında kalan kişileri anlatmak amacıyla ortaya çıkmış ve oradan dalga dalga diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır (Erdoğdu, 2004; Estivill, 2003).

1990'lı yılların sonuna doğru, Avrupa Birliği organlarında, sosyal koruma ile ekonomik etkinlik ve dış rekabet edebilirlik arasında hassas bir denge güdülmesine yol açmıştır. Sosyal dışlanma kavramı da bu kapsamda yeniden tanımlanmış ve ona bağlı olarak sosyal içerme politikaları geliştirilmiştir. Kavram, Avrupa'da yaşanan ekonomik ve sosyal yapıdaki değişimler karşısında sosyal korumaya olan gereksinimde ortaya çıkan artış ve çeşitlenme karşısında, sosyal devlet anlayışında ortaya çıkan değişime uygun olarak bir çözüm yolu bulma isteğinin bir ürünüdür.

Avrupa'da dışlanma sorunsalının, Avrupa sosyal politika gündemine girişinde esasen üç unsurun ön plana çıktığı görülmektedir (Rodgers, 1995).

1.İşgücü piyasalarından dışlanma(uzun dönemli işsizlik ve genç işsizliğinde artış),

2.düzenli iş olanaklarından dışlanma(güvencesiz ve a-tipik istihdam biçimlerinde artış);
3.konut ve toplum hizmetlerinden dışlanma (etnik ve göçmen azınlıkların oluşturduğu banliyöler). Bu kapsam çerçevesinde sosyal dışlanma, birlik düzeyinde geliştirilen gelir, istihdam, eğitim ve sağlığa ilişkin göstergelerle ölçülmeye çalışılmakta, dolayısıyla sosyal dışlanma olguları da bir anlamda ortaya konulmaktadır (Gökbayrak, 2005b).

1997 Amsterdam Antlaşması 136. Maddesi ile sosyal dışlanma ile mücadeleyi Birliğin amaçları arasına dahil etmiş, 137. Maddesi ile de Konseyi sosyal dışlanma ile mücadele edecek yaratıcı yaklaşımlar geliştirmek ve bu konudaki deneyimleri değerlendirmekle görevli kılmıştır. Mart 2000 Lizbon Konseyi, Avrupa Birliğinde yoksulluk ve sosyal dışlanmanın kabul edilemez düzeylere ulaştığı tespitini yapmıştır.1. Konsey 2010 yılı itibariyle Avrupa Birliğinde yoksulluk ve sosyal dışlanmaya son vermek için açık işbirliği yönteminin benimsenmesini kararlaştırmıştır.

Sosyal Dışlanma Kavramının Kapsamı

Dışlanma, farklı kişiler için farklı anlamlar taşımaktadır. Bu nedenle konuya ilişkin tek bir noktada fikir birliğine varılmıştır. O da dışlanmışlık durumunun tek bir kıstas ile tanımlanmasının olanaksızlığıdır (Sapancalı, 2005:24). Literatürde hemen her araştırmacı sosyal dışlanma kavramının çok boyutlu oluşu ile dışlanmaya yol açan ve bunu besleyen yoksunluk süreçlerine yapılan vurgu anlamında kavramın önemli olduğuna işaret etmektedir (Gökbayrak, 2005a).
Bu bağlamda sosyal dışlanmaya ilişkin tanımları üç grupta sınıflandırmak mümkündür: (Sapancalı, 2005:24)

İlk grupta yer alan tanımlar dışlanmayı birbiriyle bağlantılı ve çok boyutlu durum veya süreçler olarak tanımlamışlardır. Burada sosyal dışlanma dinamik bir biçimde işleyen birbirinden farklı, fakat her birisinin kısır bir döngü içerisinde birbirine eklemlendiği ve birbirini etkilediği olgulardan kaynaklanan toplumun dışında kalma veya dahil olamama durum veya süreçleri olarak açıklanmıştır.
İkinci grupta yer alan tanımlarda ise, sosyal dışlanma daha çok insanlar ve ilişkiler boyutuyla değerlendirilmiş ve üç düzeye oturtulmuştur. Buna göre dışlanma;
- bireyleri,
-grupları ve
-bir bütün olarak toplumu içerir. Bu tanımlarda sosyal dışlanma genellikle sosyal ilişkilere göre tasavvur edilmektedir ve dışlanma süreci sosyal bağın, sosyal ve sembolik karşılıklı ilişkinin kırılması olarak görülmektedir. Burada, sosyal dışlanma hem insanların topluma katılımının durması şeklinde bir süreç, hem de kendisinin topluma katılma yetersizliği (katılamama) sürecidir (Lapeyre, 2001:2-4).

Bu çalışmada Çankırı'da yaşayan Poşalar, sosyal dışlanmanın daha çok bu boyutuyla ele alınmış, topluma ve toplumsal sisteme entegre olamama hali olarak değerlendirilmiş ve bu açıdan poşaların böyle bir riskle karşı karşıya oldukları yapılan bazı araştırmaların da bulduğu bir bulgu olarak dikkat çekmektedir.

Sosyal bütünleşmenin karşıtı olarak ele alındığında sosyal dışlanma, sivil, politik, ekonomik ve sosyal vatandaşlık haklarından mahrum olma-edilme durumu olarak tanımlanmaktadır (Walker and Walker, 1997:8).

Bununla birlikte sosyal dışlanmanın sosyal ilişkilere göre tartışılmasının önemi ve değeri dışlanmanın ortak iyelik veya dayanışmaya göre tanımlanmasıyla birlikte artmıştır. Buna göre sosyal dışlanma dayanışmanın sağlanamadığı veya bulunmadığı ya da toplumsal yapının yıkıldığı yerlerde kendini gösterir. Ortak iyelik veya dayanışma, sosyal sermayenin oluşturulması için katalizör işlevi görmektedir. Sosyal sermaye dayanışma ağlarına katılım, güven, destek ve karşılıklı yardım sağlamak biçiminde oluşur. Bu nedenle dayanışmaya güçlü katılım sayesinde ortaya çıkan sosyal sermaye, sosyal dışlanmanın panzehiri olarak görülmektedir (Farrington, 2002:5).
Üçüncü gruptaki tanımlarda ise, sosyal dışlanma sistemler ve çevre boyutuyla ele alınmıştır. Sosyal dışlanma, toplumsal sistemin işleyişi için gerekli bir veya birden çok alt sistemin yetersizliği olarak tanımlanabilir. Benzer bir şekilde alt sistemler, insanların dışlanmasına neden olan şeyler veya katılımı engelleyen faktörler olarak görülür. Bu sistemler birçok şekilde ifade edilebilir. Bu bakış açısından sosyal dışlanma;

-demokrasi ve hukuk sistemi (yurttaşlık hakları),
-işgücü piyasası (ekonomik bütünleşme)
-sosyal refah sistemi (gerçek anlamda sosyal bütünleşme)
-aile ve toplum sistemi (kişiler arası bütünleşme)
gibi alt sistemlerden biri ya da bir kaçının eksikliği olarak tanımlanmaktadır (Sapancalı, 2005:25).

Sosyal Dışlanmanın Toplumsal - Yapısal Sebepleri

Her toplum birbirinden farklı siyasal, kültürel, iktisadi, düşünsel, hukuksal ve tarihsel verilere sahiptir. Her ülkede sıkıntı çeken ve kendini çeşitli bakımlardan dışlanmış hisseden gruplar vardır ancak bunlar sınıflandırılır ve araştırılırken yukarıda bahsi geçen farklılıklar göz önünde bulundurulmalıdır. Yeterince parası olan, işi olan ve statüye sahip bir entelektüel belki de yaşadığı toplumdan kendini soyutlanmış ve dışlanmış hissetmektedir. Bunun bile pek rahatlıkla mümkün olduğu düşünülürse öncelikle kimlerin hangi açıdan dışlandıkları ve bunun nasıl bir süreç olduğu ve buna sebep olan etmenlerin neler olduğu ve kişinin yada grupların bunu nasıl kabullendikleri ve beklentilerinin neler olduğu çok önemlidir. Ancak bu yolla farklı toplumlarda hangi kriterler ölçüsünde kimlerin nasıl dışlandıkları belirlendikten sonra toplumlar arasında karşılaştırmalar yapmak ve bunları kuramsal bir çerçevede genellemek daha doğru olacaktır (Sunal, 2007).

Ülkeler arasındaki ve ülkeler içindeki eşitsizlikleri artıran küreselleşme, yoksulluk, işsizlik ve sosyal dışlanma ile kendini gösteren küresel bir sosyal krize yol açarak, hem zengin "kuzey"de hem fakir "güney"de sorunların derinleşmesine, sosyal hakların kaybına, çalışma yaşamının düzensizleşmesine neden olmuştur. İşsizlik, yoksulluk ve sosyal dışlanma, gelişmekte olan ülkelerde ve özellikle en az gelişmiş olanlarda yaygın ve derin bir toplumsal yıkıma ve nesillerin mahvına dönüşmüştür. Sosyal dışlanma, bu tarihsel sürecin bir parçası olarak kavramsallaştırılırsa gerçekliğin yeterli bir ifadesi sağlanabilir (Erdoğdu, 2004).

Sanayi devrimi, Batı toplumsal yapısında önemli toplumsal değişimler yarattığı gibi, endüstrileşmenin getirisi olan toplumsal sorun alanları da oluşturmuştur. Bu sorun alanlarındaki hedef kitle, korunmaya, yardıma, bakıma ya da desteğe herkesten daha fazla ihtiyaç duyan, psiko-sosyal problemleri ile yalnız bırakılmaması gereken nüfus gruplarıdır. Bu gruplar, korunmaya muhtaç çocuklar, özürlüler, yaşlılar, kadınlar, aileler ile ayni ve nakdi gereksinim duyan insanlardır. Bir diğer ifade ile sosyal dışlanmış kimselerdir.
Sosyal dışlanma fiziksel, ruhsal ve toplumsal bir engellilik halidir ve sosyal dışlanmış birey veya gruplar, eşitsizliğe uğramış, her türlü riske karşı korunmasız, savunmasız ve zayıf kişilerdir. Bu nedenle dışlanma bir çeşit "sosyal hastalık" olarak da ele alınmıştır. Toplumdaki belirli nüfus gruplarının üretken alanlardan dışlanması anlamında "sosyal dışlanma", kişisel hataların değil yapısal süreçlerin sonucu olarak da ortaya çıkmaktadır. Sosyal dışlanma sadece ekonomik ve sosyal politikanın ilgi alanına girmemekte, aynı zamanda sosyoloji, kent bilimi, siyaset, hukuk ve hatta davranış bilimlerinin de ilgi alanını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, sosyal dışlanma bireyin temel gereksinmelerini karşılayamamasıyla başlayan ve giderek toplumla olan bağlarının zayıflayarak kopmasına kadar giden dinamik bir süreçtir. Sonuçları kadar, sürecin temelinde yatan gerekçeler de dikkat çekicidir. Sosyal dışlanmanın yoksulluğu da kapsayan geniş bir anlamı olduğu söylenebilir. Ancak dışlanmış kişiler her zaman yoksul kişiler olmayabilir. Kişiler yoksul olmamakla birlikte toplumdan dışlanmış olabilmektedirler. Yoksulluk sınırının çok altında kaldığı halde, rahat sayılabilecek bir yaşam süren, işgücü piyasasına katılabilen, bazı fiziksel kaynaklara ulaşabilen insanlar olabileceği gibi; bu sınırın çok üstünde olduğu halde, sağlık, eğitim, demokrasi, medeni ve sosyal haklar gibi geleneksel gelir ve tüketim harcaması dışında kalan kriterlere göre, çok daha yoksun sayılabilecek insanlara da rastlanabilmektedir (Aytaç, 2006).

Sosyal dışlanma ile yoksulluk arasında sıkı bir ilişki vardır. Yoksulluk, kişileri, sosyal dışlanmaya iterken, sosyal dışlanma da kişinin yoksul kalmasına neden olmaktadır. Bu eksende cereyan eden yoksullaşma süreci, kişiyi ve aileyi daha da yoksul yapmakta ve bu durum birbirini besleyen ve biri diğerini netice veren bir fasit direye dönüşmektedir. Bunun neticesi olarak da kişi, kendisine ve yaşadığı topluma karşı yabancılaşmaya ve ailevi sorumluluklarını yerine getirmede yetersiz kalmaktadır (Özkul, :35).

Yoksulluğun, sadece maddi açıdan açlık ve fakirlik sınırının altında sürdürülen bir hayat olarak algılanması eksik bir algılamadır. Maddi imkansızlıklar beraberinde bazı sosyal imkansızlıklara da sebebiyet verebilmektedirler. Bu sosyal imkansızlıkların en önemlisi de sosyal dışlanmadır. Psiko-sosyal boyutuyla yoksulluk, maddi imkanlardan yoksun olmakla birlikte hayatın bütün kesimlerinden uzaklaşma ya da uzaklaştırılma ile birlikte sosyo-kültürel değer ölçülerinden ve de teknolojinin getirdiği yeni imkanlardan yararlanamamayı da ifade etmektedir. Bu itibarla yoksulluk ve sosyal dışlanma çoğu zaman aynı anlamda kullanılan iki kavramdır (Seyyar, 2003:45).

Sosyal Dışlanma Riski Bulunan Gruplar Ve Özellikleri

AB, yoksulluk ve sosyal dışlanma riski yüksek olan gruplar şu şekilde sıralanmıştır;
1.işsizler (özellikle uzun dönemli işsizler),
2.tek ebeveynli aileler,
3.yaşlılar(özellikle yalnız yaşayan ve kadın olanlar),
4.çok sayıda çocuk ve yaşlı olarak bağımlısı olan aileler,

5.yoksulluk içinde büyüyen çocuklar(ilerideki dönemlerde yoksunluğun kendini sürekli olarak üreteceği bir grup olarak kilit önemde değerlendirilmektedir), 6.göçmenler,
7.etnik gruplar ve özellikle çingeneler,
8.özürlüler,
9.evsizler,
10.insan ticaretine konu olanlar,
11.bakım kurumlarında yaşayanlar,
12.geçimlik tarım yapan aileler ve
13.toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa maruz kalan kadınlar olarak kabul etmektedir (Gökbayrak, 2005a).

Sosyal dışlanma riski yüksek olan gruplarda bulunan bu insanların özelliklerini de şöyle sıralayabiliriz:
1. İçinde bulundukları topluma yabancılaşma,
2. Kendilerini, başıboş, güçsüz, sahipsiz ve çaresiz hissetme,
3. Toplumun sosyal yapısına entegre olmakta güçlük çekmeleridir. Ayni zamanda, Bu gibi özelliklerinden dolayı risk grubunda bulunan bu insanlar; fuhuş, alkol, hırsızlık gibi gayri ahlaki yollara sapma durumuyla karşı karşıyadırlar (Seyyar, 2003:47).

Bundan başka sosyal dışlanma neticesi ortaya çıkan davranış özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz: Kişinin kendisini bazı bakımlardan yetersiz hissetmesi sonucu olarak kendisine olan özgüveni yitirebilir. Bu durumda gerçekleşen aşağılık kompleksi sonucu kişinin gerçeklere uyan ve uymayan sebeplerle benliğini yetersiz ve küçük görmesi, kendine olan güvenini ve inancını sarsacak derecede yetmezlik duygusuna kapılması ve bunun neticesinde de kaygılı, belirsiz ve güvensiz tavırlara dönüşerek, davranış bozukluğu göstermesi olarak özetlenebilir (Seyyar, 2003:54).

Araştırmaya Ait Bazı Bulgular

Poşalar halkının eğitim seviyesi düşük ve nispeten kapalı bir toplum yapısına sahip olmaları nedeniyle anket tekniği ile bilgi ve veri toplamanın zor olacağı da düşünülerek, daha çok katılarak gözlem ve görüşme teknikleri ile bilgi ve veri toplanmaya çalışılmıştır. Genellikle yabancıya karşı kapalı bir tutuma sahip olmaları sebebiyle seçilmiş bir örneklem grubu ile çalışmak yerine, bu araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen Poşaları dahil etmek yöntemiyle bilgi edinilmiştir.

Poşalarla ilgili sorunları ve soyo-kültürel özelliklerini anlamak için mahalle muhtarlarıyla bir ön görüşme yapılmış; bu ön bilgilerden hareketle görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formunda yaş, eğitim, geçim kaynağı, hane halkı, aile, sağlık, kimlik, toplumsal algı ve beklentilerle ilgili sorulara yer verilmiştir. Bu kesimin eğitim seviyesi göz önüne alınarak, görüşme formunun olabildiğince sade ve anlaşılır olmasına özen gösterilecektir. Yapılan görüşmeler süresince oluşturulan görüşme formuna genellikle bağlı kalınmakla birlikte, görüşmeler, daha çok sohbet şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Gerek bulundukları çevre ve gerekse yarı kapalı bir topluluk arz etmeleri, yaşadıkları geniş halk kitleleriyle aralarında çok geçirgen olmayan ilişkileri olduğu gözlenmektedir. Bu yapının onları şehrin belli bir bölümünde ikamete zorlaması ve şehirle çok bütünleşememeleri sonucunu doğurmaktadır. Böyle bir sonucun oluşmasında her iki kesimin de farklı gerekçeleri olduğu görülmektedir. Geniş halk kesimlerinin Poşaları algısı ile onlarda var olan özellikler bir arada düşünüldüğünde bu algılamaların bir sorun olduğu düşünülmektedir. Özellikle Çankırı halkının dışlayıcı ve küçümseyici olarak gördükleri tavırları Poşaların sosyal kimliklerinin gelişmesini ve özgüvenlerini zedelemektedir. Dolayısıyla, Poşaların sosyal ve kültürel yönden olumlu yönde değişememeleri ve şehir kültürüne adapte olamamalarının arkasında bu faktörün göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda, değişime kapalılık yalnızca poşaların iç faktörleriyle açıklanabilecek bir olgu olarak görülmemeli buna katkı sağlayan bir Çankırılı algısının da varlığı unutulmamalıdır. Ayrımcı davranış ve ifadelerin tespit edilip engellenmesi çalışmalarının yapılması da gereklilik arz etmektedir.

Bu bağlamda, Poşalar'da yaşanan bazı sorunlar ve bunların bir sonucu olduğu düşünülen 'dışlanma' olgusuna dair temel bazı kategorileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Eğitim: Poşalar'da eğitim çağındaki çocukların eğitim ve öğretim sorunu olduğu gözlenmektedir. Özellikle görüşmeler yapılan okul idare ve öğretmenlerinden alınan bilgiler çerçevesinde öğrenci devamsızlığı, çalışmak zorunda olmak veya evdeki işi yapmak ya da varsa küçük kardeşe göz-kulak olmak şeklinde tanımlanan bir faaliyet çeşitliliği; bununla birlikte öğrencilerin küçük yaşta evlendirilerek okuldan ayrılmaları eğitim ve öğretim hayatlarında sorunların yaşanmasına ve akademik seviyenin düşmesine sebebiyet vermektedir. Ayrıca Poşalarda yüksek öğrenim görmüş olanların sayısının yok denecek kadar az olması dikkat çekmektedir. Eğitimde rol alan aktörlerin (öğrenci-öğretmen-aile) birlikte değerlendirilmesi sorunun gerçek bir analize tabi tutulması gerekmektedir.

Sağlık: Yoksulluk, sosyal dışlanma ve sağlık ilişkilerinin araştırıldığı bir çalışmada, sosyal dışlanmanın stres, kınanma duygusu, güçsüzlük, umutsuzluk ve kadercilik gibi sonuçlara yol açtığı, bu durumun sosyal bağları zayıflatarak suç oranlarının artmasına ve sağlık sorunlarına neden olduğu saptanmıştır (Cattel, 2001).

İnceleme yapılan kesimde sağlık konusunda önemli sorunların var olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca, gözlemlerimize dayanarak insanların temizlik konusundaki bilgisizliği ve özensizliği dikkat çekmekte, yaşanılan çevre ve evlerin çok sağlıklı olmadığı ve bunun insan sağlığını önemli bir tehdit unsuru olabileceğini düşündürmektedir. Ancak Poşaların oturduğu mahallenin de kentsel dönüşüm kapsamı içinde olduğu ve yeni bir yapılanmanın da halen gerçekleştirildiğini de burada ifade etmek gerekmektedir. Bunun yanında sağlık hizmetlerine erişimin genelde yeşil kart üzerinden olduğu da düşünülürse önemli bir sorun alanı olarak düşünülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Kurumsal bakımdan ziyade kendi sağlık kültürlerine uygun geleneksel sağlık davranışı ve tedavi metotları geliştirdikleri gözlenmektedir.

Ekonomik Sorunlar: Poşalar'ın geçim kaynağı genellikle elekçilik, araba ile pazarlamacılık ve küçük bir kesimin de Çankırı kentinde esnaflık faaliyeti üzerine kurulu olduğu gözlemlenmektedir. Elekçilikle kimlik özdeşleşmesi dikkat çeken bir olgudur. Bununla birlikte bu kesimde işsizlik, düşük gelire sahip olma, sosyal bir güvenceden yoksunluk ve Çankırı halkı için de bir sorun teşkil eden değişik iş kollarının olmaması nedeniyle farklı iş kollarına yönelememe gibi sorunların ciddi biçimde yaşandığı gözlemlenmektedir.

Kimlik Sorunları: Kimlik ve kim olduğu ve nereden geldiği üzerine kurulu bir kimlik sorgulaması ve yaşadığı geniş kesimden kendini farklı hissetmesi gibi sorunlar ve bunları ifade zorlukları dikkat çekmektedir. Yazılı bir belge de mevcut olmadığı için nereden geldikleri hakkında çeşitli rivayetler oluşmuştur. Burada sözlü tarih bilgisinden öteye gidemeyen bir durum söz konusudur. İçinde yaşadıkları toplumla uyuşamama ve bütünleşememe durumu bir sorun gibi algılanırken bu sorunu aşmak için Poşaların daha geniş bir kimlik tanımlamasından ve toplumun üst kimlik olarak tanımladığı unsurlardan medet umdukları gözlenmekte (Türklük ve İslam potasına atıfta bulunularak) özellikle de din kurumunun, Poşalar için çingene yakıştırmasından kurtuluş için bir referans haline getirildiği düşünülmektedir. Bunun engellenmesi durumunda da kendilerini dar bir akıl yürütmeye dayanan etnik ve dini kimlik biçimlerine bağlanmaya ve hapsetmeye zorlandıkları düşünülmektedir. Büyük Larousse Ansiklopedisi'ne göre Çingeneler falcılık, sepetçilik, dilencilik, kalaycılık, çiçekçilik, çengilik ve çalgıcılık, ayakkabı boyacılığı gibi işlerle geçimlerini sağlayan, kendilerine özgü bir dili ve geleneği olan derme-çatma evlerde oturan, yoksul görünümlü, pis yerlerde yaşayan bir etnik gruptur. (Büyük Larousse, 1992; 2737, İstanbul, Milliyet Yayınları)

Aileye İlişkin Sorunlar: Aile yapısı açısından geniş aileyi andıran bir kalabalık aile formu dikkat çeken Poşalar'da özellikle kız ve erkek çocuklarda gözlemlenen küçük yaşta evlenme, karşılaşılan çok temel bir sorun olarak dikkat çekmektedir.

Genel Asayiş Sorunları: Bu kesimden belki de çok küçük olan bir grubun genel asayişe zarar verdiği düşünülmektedir. Bu küçük kesimin bütün Poşaları temsil etmediği de bir gerçektir. Ancak halkın bu algıya sahip olmasında gerekçe gösterilen bu küçük kesimin sorunlu olduğu da bir başka gerçekliktir.

Göç Sorunu: Sayıları gün geçtikçe azalan Poşaların kültürel ve folklorik anlamda bir zenginlik unsuru olduğu görülmektedir. Şehirle bir bütünleşme sağlayamadığı ve oluşan yanlış algıdan rahatsız oldukları gerekçesiyle bulunduğu yeri göç ederek terk ettikleri görülmektedir.

İnanç Durumları: Mahallelerinde bir cem evinin varlığı dikkat çekmektedir. Kendilerini Alevi olarak tanımlamakta, diğer halk kesimleriyle ortak müştereklerinin çok olduğunu ifade etmektedirler. Alevilikten Sünniliğe bir geçiş söz konusu olduğu düşünülmektedir. Ancak buna sebep olarak Alevilere ait geleneksel kültürün burada gelişmemiş olmasının önemli bir etken faktör olduğu ve halkın Alevi kültürünü aktif olarak yaşamadıkları kanaati hâkimdir.

Oluşan Ekonomik zenginliğin sosyo-kültürel alana aktarımı sorunu: Zenginleşen Poşaların bu zenginliklerini genel alışkanlıkları dışında değerlendirmeleri ve muhit değiştirmeleri söz konusu olduğu gözlemlenmektedir. Meslek icabı farklı sosyo-kültürel kesimlerle etkileşime girmelerine rağmen Poşaların sosyal yaşamında bariz bir gelişme olmamış, çevreyle ilişkileri ekonomik boyutla sınırlı kalmıştır.

Kişilik özellikleri açısından Poşalar aceleci, sabırsız, hoşgörülü ve sıcakkanlı insanlardır. Ticaretlerinde oldukça dürüst oldukları ifade edilmektedir. Eğlence kültürleri açısından da Türkiye'deki benzerlerinden farklı olarak çalgı - çengi fazla dikkat çekmemektedir.

Sosyal Dışlanmanın Sonuçları

Sosyal dışlanma, hem Poşalar açısından hem de toplumun bütün kesimleri için bireysel ve toplumsal açıdan bir takım olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Bireysel Sonuçlar

Birey açısından ele alındığında ihtiyaçlarını karşı1ayamamanın sürekli bir hal alması toplumla olan bağların yitirilmesi, stres, kaygı ve öz saygının zedelenmesi gibi uzun süreli işsizliğin sonuçları ile karşılaşabilir. Öz saygısı zedelenen kimselerin çevrelerindeki insanlara ve toplumsal kurumlara güven ve inançları da kalmayacaktır.

Sosyal dışlanmaya maruz kalmış bireylerin ve ailelerin yaşayacakları en önemli sorunlardan biri ve belki de en önemlisi, fiziki ve ruhsal sağlıklarının bozulması olacaktır. Yeterli beslenemeyen. sağlık hizmetinden yararlanamayan bireyler için sağlıklı bir yaşamdan söz etmek olanaksızdır. Gerek çocukların ruhsal gelişimi gerekse yetişkinlerin ruhsal sağlıkları bakımından gerekli olan sosyal ilişki ve faaliyetlerden uzak kalma stres ve kaygıyı arttıran faktörler olacaktır. Araştırmalar maddi veya duygusal destek alındığında bile sosyal yoksunluk içinde olan bireylerin ruhsal yönden tam bir iyilik halinde olmadıklarını göstermiştir.

Toplumsal Sonuçlar

Sosyal dışlanmanın toplum açısından sonuçları ise toplumun geleceğini tehdit edebilecek boyuttadır. Toplumda yoksunluk nedeni ile suça eğilimin ve suçluluk oranının artması, toplumsal kurumların, normların etkinliğini yitirmesi yabancılaşma ve hatta toplumsal patlamaların meydana gelmesi kaçınılmazdır.
Sosyal değerlerin ve sorumluluğun yitirilmesi, sosyal düzenlemelerin haklılığı ve gerekliliği konusundaki şüphelerin artması, dünyaya karşı isyan duygusu (Amartya, 1997) sosyal dışlanmanın toplumda yaratacağı en önemli tehlikelerdir.
Bugün dünyada tanımlanması, çözümlenmesi ve sonuçlarından kaçınılması en zor sorunlardan biri sosyal dışlanmadır. Ortaya çıkış sürecinin karmaşıklığı toplumsal yapıların, sosyal güvenlik ve koruma sistemlerinin farklılığı, yoksulluk konusundaki yaklaşımlar, sosyal dışlanmışlar için belirli 'bir tanımlamaya gidilmesini güçleştirmiştir. Yoksulluk ve işsizlik gibi temel etkenleri, toplumdan topluma değişen sosyal ilişkiler, sosyal destek ve kurumsal destek unsurlarıyla neden olduğu sosyal dışlanma biçimleri ve derecelerini farklılaştırmaktadır. Ancak tüm dünya için kabul edilebilecek olan bir gerçek, yaşadığı toplumda ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar düşük gelire sahip olanların ve alternatif gelir kaynakları yaratamamış olanların, uzun süreli işsizlerin, sosyal güvenceden yoksun kişilerin, insani yoksulluk içinde olanlar ve toplumun sunduğu olanaklardan eşit derecede yararlanamayan herkesin sosyal dışlanma tehlikesi altında olduğudur (Çakır, 2002:98-99).

Özellikle geçim kaynakları olarak çok fazla çeşitliliğe sahip olamayan bir grup olan Poşalar, sınırlı geçim kaynaklarına sahiptirler. Gerek geçim kaynaklarının sınırlı olması ve gerekse de toplumsal anlamda dışlanma riskinin getirmiş olduğu toplumun geniş kesimleriyle bütünleşememe sonucu pek çok sosyal, ekonomik ve kültürel sorunlarla karşı karşıya oldukları gözlenmektedir. Çocuklarının eğitim alanında karşılaştıkları sorunlar, akademik başarılarının düşük olması ve okul devamı konusunda yaşanan sorunlar, erken yaşta yaşadıkları evlilikler gözlenen olumsuzluklardır. Sosyalleşme süreçlerinin çok dar bir çevrede gerçekleşmesi toplumun çok dar bir alanında geleneksel kurumsallaşma düzeyleri ile çağdaş normların dışında kalan Poşalar'ın önemli sorunlarından biri de toplumda var olan ve toplumsal bütünleşmeyi zorlaştıran algılar olduğu görülmektedir.

KAYNAKÇA

AYTAÇ, Serpil (2006), "Sosyal Hizmetler ve Sosyal Dışlanma" Uludağ Üniversitesi, Bilimin Işığında Aydınlanma Seminerleri, 7 Şubat, Bursa.
AYTAÇ, Serpil, Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Meselesine Mukayeseli Bir Bakış ve Bursa Örneği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa.
BÜYÜK LAROUSSE, 1992; 2737, İstanbul, Milliyet Yayınları
CATTEL, Vicky (2001), "Poor people, poor places, and poor he_lth: the mediatiI1g role of social networks and social capital," Social Science and Medicine; Vol:52, s.1501-1516, Aktaran: Özlem Çakır ,SOSYAL DIŞLANMA, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi . Cilt 4, Sayı:3. 2002.
ÇAKIR, Özlem (2002), "Sosyal Dışlanma", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 4, Sayı:3, s.83-104.
ERDOĞDU, Seyhan ve Şenay GÖKBAYRAK (2007), Sosyal İçerme Belgesinin Düşündürdükleri (Http://Sosyalpolitika.Fisek.Org.Tr/?P=42#More-42) 4 Mart 2007
ESTİVİL, J. (2003), Concepts and Strategies for Combating Social Exclusion, An Overview, Geneva:

International Labour Office.) Aktaran: (Dr. Seyhan Erdoğdu; Çalışma Ortamı Dergisi, Sayı:75,Yıl: Temmuz Ağustos 2004,Sosyal Politikada "Avrupalı" Bir Kavram: Sosyal Dışlanma (Http://Sosyalpolitika.Fisek.Org.Tr/?P=38#More-38). 4 Mart 2007

FARRINGTON, Fletcher (2002), "Towards a Useful Definition: Advantages and Critisms of Social Exclusion". http:www.ssn.flinders.edu.au/geog/people/honours%202001/paper%202.doc (15.01.2002), s.5. (Aktaran: Faruk Sapancalı; 'Sosyal Dışlanma' Dokuz Eylül Yayınları, Sosyal Politika Dizisi 2, 1.Baskı, Neşa Ofset, Eylül 2005, İzmir, sayfa: 25).

GÖKBAYRAK, Şenay (2005a), Avrupa Birliği'nin Sosyal Koruma Sorunsalı Olarak "Sosyal İçerme Politikaları" (Http://Sosyalpolitika.Fisek.Org.Tr/?P=61#More-61), 4 mart 2007, Çalışma Ortamı Dergisi, Sayı : 80 Yıl : Mayıs Haziran 2005.

GÖKBAYRAK, Şenay (2005b), Sosyal Dışlanma Sorunsalına Türkiye Düzleminde Geliştirilen Model Uygulamalar: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim Ve Eylem Merkezi Vakfı Faaliyetleri (26.11.2005, İstanbul) (Http://Sosyalpolitika.Fisek.Org.Tr/?Cat=5) 4mart2007

LAPEYRE, Frederic(2001), "Social justice and global cooparative strategies in transition eceonomies", www.uniovi.es/congresos/2001/RC19/papers/lapeyre_F.pdf (17.10.2001), s.2-4. (Aktaran: Faruk Sapancalı; 'Sosyal Dışlanma' Dokuz Eylül Yayınları, Sosyal Politika Dizisi 2, 1.Baskı, Neşa Ofset, Eylül 2005, İzmir, sayfa: 24).

ÖZKUL, E. (), 'Modern Batı Medeniyetinin İflas Göstergesi: Küresel Köyde Küresel Fakirlik', Köprü, 3 Aylık Fikir Dergisi, Sayı:88, s.35).

RODGERS, G. (1995)., "What is special about a "social exclusion" approach?", Social Exclusion: Rhetoric, Reality , Responses içinde, ed: Rodgers, G vd, ILO(International Institute of Labour Studies), 43-55.) Aktaran: Dr.Şenay Gökbayrak Sosyal Dışlanma Sorunsalına Türkiye Düzleminde Geliştirilen Model Uygulamalar: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim Ve Eylem Merkezi Vakfı Faaliyetleri (26.11.2005, İstanbul) (Http://Sosyalpolitika.Fisek.Org.Tr/?Cat=5) 4mart2007

SAPANCALI, Faruk (2005), Sosyal Dışlanma, Dokuz Eylül Yayınları, Sosyal Politika Dizisi 2, 1.Baskı, Neşa Ofset, İzmir.

SEYYAR, Ali (2003a), 'Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele' Yoksulluk', Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, 1.Cilt, 1.Baskı, İstanbul, s.45.

SEYYAR, Ali (2003b), Ahlak Terimleri Ansiklopedik Sözlük, 1. Baskı, ist., Beta Yayım ve Yayım Dağıtım

SUNAL, Onur (2007), Soysal Dışlanmaya Kuramsal Yaklaşımlar http://sosyalpolitika.fisek.org.tr/?p=65#more-65. 9 NİSAN 2007

WALKER A. and C. WALKER (1997), Britain Divided: The Growth of Social Exclusion in The 1980s and 1990s, London, Child Poverty Action Group, s.8) Akt. (Özlem Çakır, Sosyal Dışlanma Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 4, Sayı:3. 2002, s.84).